

UNITATEA ȘI INDEPENDENȚA NAȚIONALĂ, VALORI PERMANENTE ALE GINDIRII ȘI ACȚIUNII POPORULUI ROMÂN

de prof. dr. GHEORGHE ZAHARIA

Idealurile unității și independenței naționale au reprezentat o constantă a gândirii și acțiunii forțelor înaintate ale poporului român în toate epocile istorice, împletindu-se indisolubil cu idealurile de progres social. Împlinirea în aceste zile a unui secol de la abolirea suzeranității Imperiului otoman și a protectoratului celor șapte puteri europene, instituit în 1856, după războiul Crimeei, ne oferă prilejul să evocăm momentele principale ale luptei poporului român pentru menținerea identității, unității și independenței sale naționale.

Istoria poporului nostru începe cu milenii în urmă. Primele știri scrise despre locuitorii patriei noastre datează de peste două mii cinci sute de ani, amintind despre daci, care aveau o organizare statală proprie și atinseseră un nivel înalt de dezvoltare încă din a doua jumătate a secolului al II-lea î.e.n. Războaiele îndelungate daco-romane au evidențiat voința dacilor de a-și menține existența de sine stătătoare, chiar și atunci când Imperiul roman a reușit să ocupe o parte a Daciei.

Vechile legături cu Roma, apoi vremelnica ocupație română asupra unei părți a Daciei au dus la împletirea celor două civilizații mari, dând un curs nou dezvoltării istorice a societății omenești din ținuturile dacice. Nici valorile succesive ale popoarelor migratoare, din secolele ce au urmat, n-au putut întrerupe continuitatea poporului român, născut din altoiul roman pe trunchiul puternic geto-dac, cu rădăcini înfipte adânc în solul acestui spațiu carpato-danubiano-pontic nici fărâmițarea feudală n-a putut submina unitatea poporului român, exprimată în continuitatea limbii, a culturii materiale și spirituale de pe aproape întregul cuprins al Daciei lui Burebista. Continuate și dezvoltate pe parcursul secolelor, prin legături multilaterale, ele vor adinei conștiința unității de neam și vor genera și alimenta profund năzuința de refacere a unității statale.

Începând cu epoca feudală, formațiile statale românești, în plină dezvoltare economică, socială și culturală, s-au aflat sub amenințarea expansiunii regatelor ungar și polon, a imperiilor otoman, habsburgic și țarist. Dar puterea de rezistență a poporului și capacitatea forțelor lui politice și militare au asigurat prin tratate (capitulații) suveranitatea țărilor române, constituite, în secolul al XIV-lea, ca state feudale centralizate, spre deosebire de situația celor din sudul Dunării, care au fost desființate și transformate în pašalicuri otomane. Timp de circa cinci secole Poarta a fost nevoită să recunoască țărilor române prerogativele statale, în schimbul unui tribut, care implica din partea puterii suzerane respectarea și apărarea integrității lor teritoriale.

La mijlocul sec. al XV-lea, cînd otomanii reiau ofensiva la Dunăre, coaliția de forțe, avînd în frunte pe Iancu de Hunedoara, îndepărtează pentru trei sferturi de secol pericolul otoman de centrul Europei, prin marca victorie de la Belgrad (1456), Iancu și-a meritat pe drept cuvînt numele de „erou al creștinătății“. Opera lui avea să fie continuată de alți asemenea eroi, Vlad Țepeș și Ștefan cel Mare.

În 1541, Imperiul otoman reușește să transforme centrul și sudul Ungaricii în pașalicuri, cu capitala la Buda ; Transilvania împreună cu Banatul au format un principat autonom sub suzeranitatea Porții, avînd un statut similar cu al Munteniei și Moldovei, care au fost silitе acum să accepte sporirea tributului. Imixtiunile otomane tindeau a determina unele schimbări în sistemul relațiilor existente ; dar strălucitele fapte de arme în slujba independenței, eroismul popular, manifestate sub Ion-Vodă domnul Moldovei (1572—1574) și îndeosebi sub Mihai Viteazul (Țara Românească, 1593—1601), domnul primei mari uniri politice, a impus Porții respectarea suveranității statale a țărilor românești.

Victoriile lui Mihai Viteazul și unirea celor trei țări românești, în 1600, au făcut din marele voievod una din cele mai luminoase figuri de conducători ai poporului român. Actul său politic era expresia procesului legic al dezvoltării istorice. Tocmai de aceea unirea realizată de Mihai Viteazul a dominat gîndirea și fapta generațiilor care au urmat ; el a rămas în conștiința poporului român ca un simbol al luptelor pentru independență, unitate națională și statale.

Incepînd cu sec. al XVIII-lea, conștiința unității de neam, amintirea unirii celor trei țări românești sub Mihai Viteazul și a faptelor sale au exercitat o puternică influență în sensul încheierii unor alianțe între țările române pentru menținerea suveranității lor. În 1613, se încheie tratatul între munteanul Radu Mihnea, moldoveanul Ștefan Tomșa și transilvăneanul Gabriel Bethlen, prin care cei trei se legau „a trăi ca frați și a nu se părăsi unul pe altul pînă la moarte“ ; în 1635 se semnează alianța între Trănsilvania și Țara Românească ; în aceiași sens acționează și Mihnea III Radu, domnul Țării Românești, în întelegeri ou Gheorghe Rákóczi II, principele Transilvaniei (1659—1660).

Toate acestea erau urmare conștiinței faptului constatat de marii noștri cronicari, care au prins în slova lor adevărul istoric că „românii, cît se află locuitori și la Ardeal și la Maramoroș, de la un loc sînt cu moldovenii“, că toți se trag „de la un izvod“, că „numele cel mai adevărat, autentic, de la primul descălecat prin Traian, este Rumân, care... nume este dat îndeobște muntenilor și moldovenilor și celor ce locuiesc în Țara Transilvaniei“, că „Neamul moldovenilor, muntenilor, ardelenilor, cu toții cu un nume de obște români se cheamă“ ; că noțiunea de *valahi*, folosită de străini, era sinonimă cu aceea de români, întrebuintată curent în vorbirea locuitorilor vechii Dacii, care „dintr-o fîntină au izvorît și cură“.

Tudor Vladimirescu și pandurii săi, în numele libertății naționale și progesului social au luptat în revoluția din 1821, aprinzînd mai vie această flacără, transformată în conștiință națională. Crezul lor a fost preluat de revoluționarii democrați de la 1848, care spuneau, prin glasul teoreticianului lo, Nicolae Bălcescu : „Unitatea națională fu visarea iubită a voievozilor noștri cei viteji, a tuturor bărbaților noștri cei mari, care întrupară în sine individualitatea și cugetarea poporului, spre a o manifesta lumii. Pentru dînsa ei trăiră, munciră, suferiră și muriră“.

O etapă nouă în lupta pentru emanciparea și unitatea națională a deschis unirea din 1859 a celor două principate românești — Moldova și Țara Românească — eveniment de însemnătate istorică, punind bazele României moderne. Salutînd cu entuziasm unirea, masele populare și spiritele înaintate ale vremii au văzut în ea un început, continuînd să militeze, de o parte și de cealaltă a Carpaților, pentru unirea tuturor provinciilor românești. Subliniind atracția pe care tînărul stat național o exercita asupra românilor din Imperiul austro-ungar, cărturarul Al. Papiu-Ilarian arăta că aceștia „numai la Principate privesc“. Sentimentele românilor din teritoriile anexate de Imperiul habsburgic și-au găsit o vic expresie și în cuvintele rostite de alt cărturar transilvănean, Timotei Cipariu, în 1867 : „Simțul național — spunea Cipariu — s-a deșteptat în toată românhnea. Națiunea română a venit la cunoștința poziției care i se cuvine între națiunile Europei ; ea va face toți pașii conveniți pentru a ocupa această pozițiune cu demnitate... Am început a ne libera patria, am început a ne libera limba. Am început, domnilor, abia am început, dar nu am terminat ; rămîne ca să continuăm și să terminăm“.

Dorința arzătoare a întregii populații românești de a înfăptui unitatea națională s-a vădit cu putere cu prilejul răscoalelor armate ale popoarelor balcanice subjugate de Imperiul otoman, în deceniul opt al sec. al XIX-lea, și al războiului Rusiei cu Poarta, pentru hegemonie în bazinele Mării Negre și Dunării. Independența absolută, proclamată la 9 mai 1877 de corpurile legiuitoare, pecetluită cu singele ostașilor români în războiul din 1877—1878, a redat totodată României moderne Dobrogea, străvechi teritoriu românesc, răpit Țării Românești de Poartă, în 1420. În lunile războiului, în pofida stavilelor puse de autoritățile austro-ungare, mii de români din Transilvania și Bucovina au trecut clandestin fruntaria, înrolîndu-se ca voluntari în armata română. Țăranii transilvăneni, care-și trimiteau feciorii pe frontul de la Plevna, își exprimau speranța că după victorie, aceștia, împreună cu ostașii din „Patria Mumă“, vor „porni către Transilvania“.

În fața unor astfel de fapte care demonstrează vechimea, continuitatea și greutatea sporită de la un secol la altul ale gîndirii și acțiunii românilor pentru unitate, pentru apărarea organizării lor statale suverane și neatîrnarea de vreun imperiu, apare cu atît mai ciudată opinia denaturată a unor istorici, potrivit cărora actul independenței absolute din 1877 n-ar fi fost pregătit din punct de vedere politic, că armata română n-ar fi fost pregătită de război, că totul s-ar fi datorat exclusiv unei conjuncturi internaționale, că ar fi fost „un dar“ al unor mari puteri.

Desigur, conjunctura internațională nu poate fi nesocotită, ea creînd acele împrejurări favorabile desfășurării cu succes a acțiunii forțelor interne. Dar una este să-i recunoști meritele reale și alta este să negi rolul hotărîtor al forțelor interne și să exagerezi rolul conjunctural al factorului extern, mai ales cînd acesta nu a fost lipsit de aspecte și acțiuni contrare integrității teritoriale, suvernității și independenței României, pe scurt : intereselor fundamentale ale poporului român.

Cît privește „darul“ marilor puteri, dacă este să vorbim de vre-un astfel de dar, n-am putea recunoaște decît preponderența lacrimilor, suferințelor, jignirilor, sărăciei pricinuite poporului nostru de marile puteri, care n-au lăsat să le scape niciun prilej favorabil politicii lor expansioniste în vatra etnică a românilor.

După cucerirea independenței absolute, la sfârșitul sec. al XIX-lea și începutul sec. al XX-lea, în condițiile unei accentuate dezvoltări economice, desăvîrșirea unității naționale s-a impus cu și mai multă acuitate, ca o cerință stringentă, ca o necesitate obiectivă pentru progresul societății românești. Problema făuririi statului național unitar a trecut pe primul plan al vieții politice românești, a devenit revendicarea dominantă a întregului popor român, a tuturor claselor și păturilor sociale.

Burghezia, aflată în plină ascensiune, urmărea să-și asigure o piață națională unică, să dezvolte mai rapid forțele de producție și să extindă relațiile capitaliste, să-și consolideze din punct de vedere economic și politic pozițiile sale de clasă dominantă.

Masele muncitoare în frunte cu mișcarea muncitorească, adînc implîntată în solul și realitățile țării, au militat pentru înlăptuirea năzuințelor întregului popor, de eliberare și unitate națională, legînd, totodată, de aceasta, crearea condițiilor favorabile dezvoltării luptei pentru drepturi și libertăți democratice, pentru progresul economic și social. Edificatoare în această privință este revista socialistă „Dacia viitoare“, care, apreciînd, în 1883, importanța actului unirii din 1859, considera totuși că : „Astă unire e incompletă. Peste Carpați, trei milioane de români, care zic ca noi : „sum român“, care vorbesc aceeași limbă și au celeași sentimente ca noi... Ei bine !... vom spune dar, verde și lămurit, cugetarea noastră : Voim Dacia așa cum ea fu, fiindcă istoria și dreptul, tradițiunea și plebiscitul, trecutul și prezentul ne dau dreptul a aspira la o Dacie Română.

Acest pămînt, udat cu sîngele și sudoarea străbunilor noștri, înmulțit cu țarina lor de douzeci de ori seculară, e al nostru. Voim dar ca înjusta, neomeneasca și nedreptățile secolului în care trăim dominare a unei națiuni asupra alteia să înceteze, ca românii să fie toți liberi și să formeze un stat, iar nu să geamă sub niște dominațiuni străine și vitrege“.

Reluînd ideea „Daciei viitoare“, gazeta „Emanciparea“ scria, în același an : „Voim Dacia, dar nu Dacia cămătarului... Trebuie să scriem pe steagurile care vor trece munții : *Libertate și Frăție* și curcanul (dorobanțul, infanteristul — n. n.), întors acasă de la luptă, să știe că se întoarce pe moșia lui. Trebuie ca acest pămînt, îngrășat cu sînge țărănesc, al țaranului să fie“.

După izbucnirea primului război mondial, în 1914, dezideratul unității naționale, care anima masele cele mai largi, a fost exprimat cu putere în presă, ca și în nenumărate întruniri și manifestații populare organizate de „Liga culturală“, „Societatea Carpați“, „Acțiunea Patriotică“ și altele, în cadrul cărora au luat cuvîntul personalități politice și culturale marcante ca istoricul N. Iorga, diplomatul N. Titulescu, socialistul Constantin Miile, scriitorul Barbu Ștefănescu-Delavrancea și mulți alții. La 18 septembrie 1915 s-a creat la București „Federațiunea unionistă“, care își punea ca scop înlăptuirea idealului național.

Infruntînd opreliștile și persecuțiile din partea autorităților austro-ungare, românii din Impreul austro-ungar și-au exprimat în nenumărate forme voința de a se uni cu frații de peste munți. La 16 februarie 1915 Vasile Lucaciu, fruntaș al Partidului Național din Transilvania, vorbind la o întrunire a Ligii Culturale, transmitea mesajul ardelenilor : „...toți românii din cele patru unghiuri, una sîntem și hotărîți pînă la moarte a ne lupta pentru înlăptuirea marelui ideal național“. Tot el arăta la o întrunire din Turnu Severin : „Noi nu voim subjuga, ci voim libertate ; nu voim asupra altor țări și altor popoare, voim

dezrobirea neamului românesc. Noi nu voim încălcarea altor teritorii ce nu ne aparțin, voim numai asigurarea drepturilor noastre naționale, de veacuri răpite cu nedreptul“. La 15 martie 1915, s-a ținut la București „Congresul românilor de peste hotare“, care a exprimat lămurit voința acestora de a se uni cu țara, odată cu convingerea că „condițiile prielnice de dezvoltare pentru neamul românesc numai de la români vor veni“.

Dorința fierbinte a românilor din Imperiul habsburgic de a se uni cu frații lor de peste munți într-un singur stat național, unitar și independent, explică bucuria și entuziasmul cu care ea a primit, în august 1916, trupele române, ieșindu-le înaintea, potrivit tradiționalului obicei al ospetiei, cu pâine și sare, întocmai cum, cu trei secole în urmă, locuitorii acestor ținuturi primiseră oștirea lui Mihai Viteazul. Salutînd, la rîndul său, populația Transilvaniei și explicînd misiunea armatei române, comandantul Armatei 2 române, generalul Alexandru Averescu, a spus atunci : „Armata românească, pășind pe pămîntul sfînt, pe care răsună de veacuri graiul neamului nostru obișnuit, nu a venit cu gînd de dușmănie împotriva oamenilor de orice lege și orice neam, rămași pe la vetrele lor, ci dimpotrivă, însuflețită de cele mai frățești sentimente pentru tot norodul pașnic“.

Intrată în luptă alături de Antantă, pentru eliberarea teritoriilor românești anexate de Austro-Ungaria, războiul crease împrejurări favorabile pentru realizarea integrală a aspirațiilor de unitate ale poporului român, ca rezultat al puternicelor zguduirii sociale ce s-au produs în ambele tabere beligerante.

Triumful Marii Revoluții Socialiste din Octombrie a dat popoarelor de la periferiile Rusiei posibilitatea să-și aleagă singure calea de urmat. Aceasta a constituit un stimulent pentru popoarele din Europa și Asia, care luptau pentru realizarea aspirațiilor lor de libertate națională și progres social.

Sub loviturile marilor mișcări revoluționare, de eliberare națională și pentru transformări sociale burghezo-democratice, ale polonezilor, cehilor, slovacilor, slovenilor, sîrbilor, croaților, românilor, ungarilor, Imperiul austro-ungar s-a prăbușit ; pe ruinele lui au luat naștere state independente.

În aceste împrejurări, la 27 martie 1918, Moldova dintre Nistru și Prut (denumită de țariști Basarabia) s-a unit cu România, fiind urmată, la 28 noiembrie același an, de partea nordică a Moldovei (denumită de Habsburgi Bucovina). La 1 decembrie 1918, în prezența a peste 100 000 de participanți, Marea Adunare Populară de la Alba Iulia a hotărît unirea Transilvaniei cu Țara, consfințind, prin votul ei unanim, încheierea procesului multiseclar de făurire a statului național român unitar.

Voința atît de clar exprimată de poporul român, jertfele grele date pe cîmpul de luptă au impus marilor puteri ale Antantei recunoașterea, în tratatele de pace încheiate la Paris, în 1919 și 1920, a actului împlinit de mase.

Realizarea statului național român unitar a avut consecințe din cele mai profunde în viața poporului nostru : ea a înfăptuit cadrul național și social-economic care a permis creșterea mai rapidă a forțelor de producție, precum și a forțelor progresiste ale societății, în frunte cu mișcarea muncitorească revoluționară, care vor organiza și conduce lupta maselor pentru progresul multilateral și neîntrerupt al României.

L'UNITÉ ET L'INDÉPENDANCE NATIONALE, VALEURS
FONDAMENTALES DE LA PENSÉE ET DE L'ACTION
DU PEUPLE ROUMAIN

Résumé

La communication commence par montrer que les idéaux d'unité et d'indépendance nationale du peuple roumain ont représenté une constante de la pensée et de l'action de ses forces avancées, à toutes les époques historiques, s'alliant indissolublement aux idéaux de progrès social.

Evoquant les principaux moments de la lutte pour le maintien de l'identité, de l'unité et de l'indépendance nationale menée dès l'époque des Daces, ces braves et indomptables, ancêtres des Roumains, l'auteur montre le processus d'organisation de l'état des Roumains au Moyen Age, le combat pour la souveraineté des Etats féodaux roumains centralisés — Moldavie, Tzara Românească (Munténie ou Valachie) et Transylvanie — la signification de la création de l'Etat national roumain moderne en 1859, la conquête, en 1877—1878, de l'indépendance nationale absolue, terminant par l'édification de l'Etat national roumain unitaire par les actes plébiscitaires des Roumains de Moldavie d'entre le Dniestr et le Pruth, dénommée Bessarabie par les tzaristes (27 mars 1918), par ceux des Roumains de la partie septentrionale de la Moldavie, dénommée Bucovine par les Habsbourgs (28 novembre 1918) et de ceux des Roumains de Transylvanie (1er décembre 1918). La réalisation de l'Etat national roumain unitaire avait créé le cadre national et socio-économique, qui a permis la croissance plus rapide des forces de production, ainsi que des forces progressistes de la société, ayant à leur tête le mouvement ouvrier révolutionnaire, lesquelles allaient organiser et conduire la lutte des masses pour le progrès multilatéral et ininterrompu de la Roumanie.